

A HIT ÉS AZ ELKÖTELEZETTSÉG EGYETEME

TONK MÁRTON | Húsz évvel ezelőtt kezdte meg működését az első romániai magyar privát univerzitás, a jelentős mértékben magyarországi költségvetésből finanszírozott Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem. A mérföldköveket az intézmény rektorának a segítségével vettük számba.

■ Ön gyakorlatilag az első pillanatoktól közről élhette meg a Sapientia létrejöttének a történetét. Azóta is egyfajta családi örökségként kezeli?

– Sok igazság van a felvetésben. Én akkoriban a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem főállású adjunktusa voltam, ahol zajlottak már bizonyos, a Sapientia létrehozásától nem független történések. Ez volt az az időszak, a kilencvenes évek második fele, amikor már nem az állami egyetem szétválásának, a magyar tan nyelvű Bolyai visszaállításának a lehetősége került előtérbe, hanem az önálló magyar kar létrehozása körüli polémiák. Az oktatói közösségben ugyanis nem volt feltétlen egyetértés ebben a témakörben. Zajlott az iszapbirkózás az önálló magyar oktatás visszaállításának a különböző változatai mentén. Miután semmiféle román politikai akarat nem mutatkozott a kérdés megoldására, megszületett a döntés, amely gyakorlatilag elvágta a gordiuszi csomót: ha nincs esély az önálló állami magyar univerzitás létrehozására, legyen egy ma-

gánegyetem a magyar közösség kezében, annak szolgálatában. E magyar állami finanszírozással zajló kezdeményezés genezisét követhettem végig édesapám, Tonk Sándor, a Sapientia Alapítvány Kuratóriuma elnökének, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem megbízott rektorának a sofőrjeként és bizonyos mértékig lelki támaszaként.

– *Ezek után a saját váltása, a Babeş–Bolyairól való távozása és a magánegyetemhez való csatlakozása akár törvényszerűnek is mondható?*

– Amikor 2006-ban meghoztam ezt a döntést, sokan aggódtak értem, hogy feladom a jó kis állami egyetemi állást, és fejest ugrok a bizonytalanba. Mert hát valljuk be: akkoriban még nem volt látható, mi lesz a Sapientiát célzó vállalkozás vég-

kimenetele. De arra a bizonyos biztonságra való hivatkozást riasztónak is éreztem. Életem egyik meghatározó mondatát is akkor hallottam, amikor 1996-ban gyakornokként bekerültem a Babeş–Bolyaira. Az állami intézmény egyik meghatározó professzorától származik. Ezt mondta: „Gratulálok, Marci! Ezek szerint téged is az Egyetemiek Házában fognak felvatalozni.” (Ez az univerzitás egyik reprezentatív épülete, kulturális intézmény – a szerk.) Én viszont az évek folyamán belenőttem abba a hitbe és meggyőződésbe, amelyet az édesapám is képviselt, miszerint a magyar közösségnek önálló felsőoktatási intézményre van szüksége – ez életem és világnézetem része lett. Édesapám 2003-ban bekövetkezett halála után emléke ápolásának, munkája továbbvitelének a feladatát is éreztem. Ugyanakkor nekem, a 2006-ban 33 éves, erővel, tenni akarással tele fiatalembernek izgalmas kihívás volt a Sapientia-projekt. Szilágyi Pál, aki

FOTO: KISS GÁBOR, MTI

NÉVJEGY

- 1973. március 15-én, Marosvásárhelyen született.
- A Babeş–Bolyai Tudományegyetem filozófia szakán diplomázott, 1996-ban.
- 2001-ben a filozófia doktora lett, 2017–21-ben a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem szenátusának elnökeként tevékenykedett, 2021-től a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem rektora.
- Nős, két fiúgyermek apja.

az édesapám után lett a rektora az akkor alig két éves magánegyetemnek, szintén fontos szerepet játszott a váltásban. Ő kezdett „gyomrozní”, hogy „megérett az idő, neked közöttünk a helyed”.

– *Mikor vált egyértelművé az ön számára, hogy a Sapientia életre van „ítélve”?*

– Amikor átjöttem az állami univerzitásról, kezdetben bennem is megfogalmazódtak aggódo kérdések, de nagyon hamar szertefoszlottak. Olyan dinamikus, fiatal csapat alakult ki mindjárt a legelején, hogy igazából egyetlen holtpontra sem kellett átvégődnöm. Még ama bizonyos nyolc szűk esztendő alatt sem tartottam attól a veszélytől, hogy a folyamat megtörik.

– *Mennyire volt szűk az a nyolc esztendő?*

– Egyetlen számpár ennek érzékeltetésére: 2002-ben kétmilliárd forintos magyar állami finanszírozásról indultunk, 2010-ben pedig 800 millióról tartottunk. Az egyetem növekedett, jöttek az új évfolyamok, meg kellett erősödniük az új karoknak. Ezek mind-mind költségnövelő tényezők. Emellett egy sor övön aluli akciót is meg kellett élnünk – különböző sajtókampányok indultak az egyetem ellen, ankétokat tartottak, átvilágítások készültek a tevékenységünkről. Ezt nagyon nehezen viselte ez az elkötelezetten dolgozó közösség, amely tagjainak a többsége máshol alakuló egyetemi karriert feladva tevékenykedett a magyar nyelvű oktatásért, és egyszerre csak gyanakvással, gyanúsítgatásokkal kellett szembesülnie.

– *Hová helyezné ma az intézmény húszesztendő történetének a legfontosabb mérföldköveit?*

– Az alapítás magától értetődő mérföldköve után a struktúra kikristályosodása jelentette a következő fontos állomást. Az első, 2000-ben rögzített megvalósíthatósági tanulmányban Kolozsvár, Csíkszereda

és Marosvásárhely szerepelt az egyetem helyszínéeként, három oldallal hátrább viszont már Kolozsvár, Marosvásárhely és Székelyföld. Ezért tekinthető fontos állomásnak az előbbi struktúra leülepedése, ami a költségvetési leosztásban is fix finanszírozási arányt szabott meg az egyes városok között. Magyarán ezzel véget ért a hőskornak az a szabad versenye, melynek keretében minden városban mindenki mindent akart azzal a felkiáltással, hogy aki több szakot indít, nagyobbba fejleszt, a jövőben is annál ragad meg a nagyobb forrás. A sarokszámok beálltával stabilabbá, kiszámíthatóbbá vált a rendszer.

– *Ma mégis Marosvásárhely a legtöbb diákot felvonultató, a legnagyobb infrastrukturális fejlesztést megvalósító Sapientia-város, holott a kezdeti tervekben ez egyáltalán nem így szerepelt...*

– Valóban, kezdetben a csíkszeredai, székelyföldi felsőoktatás megteremtése és megszilárdítása volt az elsődleges cél. Nagyon hamar letisztult az is, hogy a kolozsvári egyetemi elit nélkül a projekt nem fog működni. Ezt követően ugrott fel – Kása Zoltán professzor megfogalmazásával élve – a szerelvény utolsó vagonjára Marosvásárhely. Ott éppen a Sapientiaival történetekkel párhuzamos folyamat zajlott a egyes tannyelvű Petru Maior Egyetemen belül: a magyar mérnökképzésben dolgozó csapat, benne Dávid László rektor-elődöm vagy Hollanda Dénes vásárhelyi alapító dékánunk ugyanúgy szerette volna megvalósítani az önálló magyar tagozatot, mint annak idején mi a Babeş–Bolyain. Lefolytatták a szokásos pingpongmeccset a román kormánytól az egyetem szenátusáig, amelynek a kilátástalanságát megtapasztalva Dávid Lászlóék kiléptek, s éltek a Sapientia kínálta lehetőségekkel. Így került a képletbe a város, és hogy a gondviselés jól dolgozott, amikor ezt a két folyamatot összekapcsolta, igazolja a mai eredmény.

– *Nemrég megválasztott rektorként elégedett a székelyföldi egyetemalapítás és -fejlesztés ritmusával, intenzitásával?*

– Alapvetően igen. Tisztában kell lennünk, hogy ezek nem egyik napról a másikra lezajló folyamatok. A csíkszeredai főtéren tartott 2021-es tanévzárás alkalmával azt mondtam, hogy ez az első alkalom, amikor kezdem érezni Csíkszeredának mint egyetemi városnak a szelét. Húsz év alatt az intézmény hatni kez-

dett a településre, az pedig elkezdte befogadni, magáénak érezni az univerzitást és diákjait. A számok is ezt igazolják: a romániai magyar nyelvű felsőoktatás mintegy 18 százaléka ma már Székelyföldre kötődik, és ebben oroszlanrésze van a Sapientia-nak. Az alumniadatainkból az is kiderül, hogy az ott tanulók közül jóval többen maradnak otthon, mint a Kolozsváron végzetek. És ez megnyugtató, hiszen épp ez volt az egyik elsődleges missziónk, ebben állt a székelyföldi egyetemi oktatás logikája.

– *Időközben a székelyföldi helyszínek listája is bővült, ma már Sepsiszentgyörgyön vagy Nyárádszeredán is jelen van az intézmény. Milyen lobbik vagy felismerések termelték ki a terjeszkedést?*

– Ahol az egyetem ilyen típusú stratégiai lépésekre szánja el magát, ott roppant fontos az erős helyi stratégiai partnerek léte, hiszen ez képes megteremteni a szükséges körülményeket. A sepsiszentgyörgyi városvezetés jövőképeben például kiemelt helyet foglal el a felsőoktatás fejlesztése, ugyanakkor néhány éve a régióban erőteljes sportcélú beruházások indultak el. De nemcsak ezzel, azaz a sporttal kapcsolatosan fogalmazódtak meg képzési igények, amelyeknek igyekezett elébe menni az univerzitás. Nem beszélnek lobbikról, sokkal inkább arról a felismerésről, hogy ott helyes továbbépíteni az egyetemi hálózatot, ahol nemcsak az oktatási feltételek adódtak, hanem megfelelő akarat és konjunkctúra is „diktálja” a létrehozást.

– *Milyen a viszony ma a Babeş–Bolyai és a Sapientia között? A két egyetem kezdetben egyfajta megegyezést kötött, miszerint nem indít olyan szakokat, amelyek konkurenciát teremtenének az intézmények között, a megállapodást viszont mindketten megszegték már.*

– Egyfajta íratlan szabályként mi ma is érvényesnek tekintjük a megállapodást, azaz az apró lábjegyzettel, hogy azt valóban mindkét fél átlépte itt-ott az évek folyamán. Ha húsz esztendővel ezelőtt valaki magyarul oktató univerzitásra készült, nem volt sok választása, és ez kényelmes monopolhelyzetet teremtett a Babeş–Bolyai számára. Egy másik opció, a bővülő kínálat természetesen okozhat némi kényelmetlenséget. Tagadhatatlan, hogy keletkezett némi konkurencia, miután a két intézmény gyakorlatilag ugyanabból az emberállományból válogat. A helyzet egyér-

telmű nyertese a magyar fiatal. Egyrészt azért, mert több lehetőség közül választhat. Másrészt ez a versenyhelyzet – és ezt azoknak az ismereteknek a birtokában is

mondom, amelyeket tíz éven át a Babeş–Bolyai oktatójaként szereztem – a nagy múltú intézménynek is javára vált, több magyar nyelvű szakképzés nagyon szép fejlődésen ment át.

– *Leginkább milyen területeken állítanak ma egymásnak konkurenciát?*

– Például az informatikusképzésben. De hát az élet, a munkaerőpiaci viszonyok időközben úgy alakultak, hogy az a szakemberállomány is kevés, amelyet a két egyetem együttesen bocsát ki. Ugyanakkor ma is kerüljük az olyan szakokon való képzések indítását, ahol úgy ítélik meg, hogy létezik jó színvonalú magyar oktatás. Készülünk viszont doktori képzéseket indítani, mindenekelőtt olyan területeken, ahol minden tekintetben kiválóak vagyunk. Azt tartom – és ebben egységesnek mondhatók az egyetemen belüli álláspontok –, hogy ne ölünk pénzt és energiát olyasmibe, amit mások megfelelő tudással képesek elvégezni. Ugyanakkor vannak dolgok, amelyeket nem tudunk elfogadni. Például azt a kérést, hogy ne működtessünk olyan szakokat, amelyeket a másik univerzitáson a román állam finanszíroz. A több lábón állás összességében nem rossz a magyar közösség szempontjából. Ma Erdélyben rendelkezésre áll egy állami tagozatokból álló felsőoktatási kínálat, illetve létezik a Sapientia, a Partiumi Keresztény Egyetem és a Protestáns Teológiai Intézet alkotta önálló magyar magánegyetemi hálózat. Mindkettő egyazon idejű megszüntetésére legfeljebb elméleti veszélyként gondolhatunk. Az elmúlt húsz esztendő mindenekelőtt azt bizonyítja, hogy a Sapientia betömte a romániai magyar nyelvű képzés lyukait.

– *Milyen finanszírozási háttérrel igyekszik ma kielégíteni a Sapientia a romániai magyar közösség oktatási szükségleteit, illetve szolgálni a nemzetpolitikai célkitűzéseket?*

– Az egyetem teljes évi költségvetésének körülbelül a 75 százalékát (ez 2,7 milliárd forint) a magyar állam biztosítja, a fennmaradó részt saját forrásokból, a bevételeinkből teremtik elő. Ha mindezt ahhoz viszonyítjuk, hogy három városban működünk ennek költségvonzataival, egyértelmű, hogy nem mi vagyunk a magyar büdzsé számára a legtöbbbe kerülő univerzítás. Ugyanakkor a szemlélet, a nemzetpolitikai, a közösségi, az erdélyi magyarsághoz kapcsolódó célok teljes mértékben egyeznek azzal, amit a magyar kormány képvisel. Nem utolsósorban azért, hogy az általunk kibocsátott emberállomány a magyar szellemi erőt is gazdagítja, s bizonyíthatóan hozzájárul a magyarországi munkaerőpiaci igények kielégítéséhez.

CSINTA SAMU

FOTÓ: CZEGLÉDI ZSÓLTI, MTI

A SAPIENTIA

- Az erdélyi magyar magánegyetem fenntartóját, a Sapientia Alapítványt az erdélyi magyar történelmi egyházak püspökeinek a közgyűlése 2000-ben hozta létre, 9 tagú kuratóriumát is ez a testület nevezi ki.
- 2000 nyarán, majd 2001 tavaszán az alapítvány az ideiglenes működési engedély megszerzése érdekében leadta az első szakok akkreditációs iratcsomóit a bukaresti illetékes bizottsághoz. A kérvényezett szakok a következők voltak: agrár- és élelmiszeripari gazdaság, könyvelés és gazdálkodás, környezetmérnöki, élelmiszeripari mérnöki képzés, szociológia, informatika, mechatronika, automatika, alkalmazott informatika, számítástechnika.
- 2001 májusában az akkreditációs bizottság megadta az ideiglenes működési engedélyt az Erdélyi Magyar Tudományegyetem (EMTE) első szakjainak.
- Az első felvételi vizsgákat 2001-ben tartották.
- Jelenleg négy helyszínen – Kolozsvár, Marosvásárhely, Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy – és három karon összesen csaknem négyszáz oktató 32 alapképzési és 12 mesteri szakon mintegy 2400 hallgatót tanít.
- Alapképzésen 16 végzett évfolyamon 5590-en diplomáztak, mesterképzésen 6 végzett évfolyamon 477-en.
- Eddigi rektorok: dr. Tonk Sándor történész (2000–03), Szilágyi Pál matematikus (2003–07), Dávid László villamosmérnök (2007–20), Tonk Márton filozófus (2021–).

A BABEŞ–BOLYAI

- 1945-től 1959-ig működött a romániai magyar értelmiségi képzést biztosított Bolyai Egyetem, amelyet már 1948-tól nyomás alá helyezett a Román Kommunista Párt. Két rektorát, több tanárát meghurcolták, bebörtönözték, majd az 1956-os magyar forradalommal való szolidaritásvállalás miatt magyar szeparatista, nacionalista, burzsoá intézménynek minősítették, és egyesítették a város román, Trianon után alapított egyetemével. Így jött létre a Babeş–Bolyai (BBTE). A kommunista hatalom 1989-es bukásáig az intézményben szinte teljesen megszűnt a magyar nyelvű oktatás. A forradalom után hiába kérte vissza az erdélyi magyarság a Bolyai visszaállítását, a román állam ezt nem tette meg (ezért jött létre magyar állami támogatással a Sapientia tudományegyetem).
- A magyar tagozatnak ma már bizonyos belső önállósága van, a magyar karok és intézetek saját kari szabályzatuk alapján szervezik meg és fejtik ki tevékenységüket. A mintegy 45 ezer fős diákság 15 százaléka tanul magyarul.
- A jelenlegi román rektor az intézmény magyar gyökereit, a Báthory István erdélyi fejedelem koráig visszanyúló dicső múltat, a Magyar Országgyűlés 1872-es határozatával létrejött egyetem és a későbbi Bolyai eredményeit büszkén vállalja. (M. J.)